

Autorzy: inż. Mioduszeński Piotr, inż. Szcześniak Michał, dr inż. Patyk Radosław
e-mail: mioduszek@o2.pl

Instytucja: Politechnika Koszalińska, Katedra Mechaniki Technicznej
i Wytrzymałości Materiałów

**Tytuł plakatu: Analiza wpływu profilu
chropowatości powierzchni po obróbce poprzedzającej na stan warstwy
wierzchniej przedmiotu po nagniataniu**

Streszczenie:

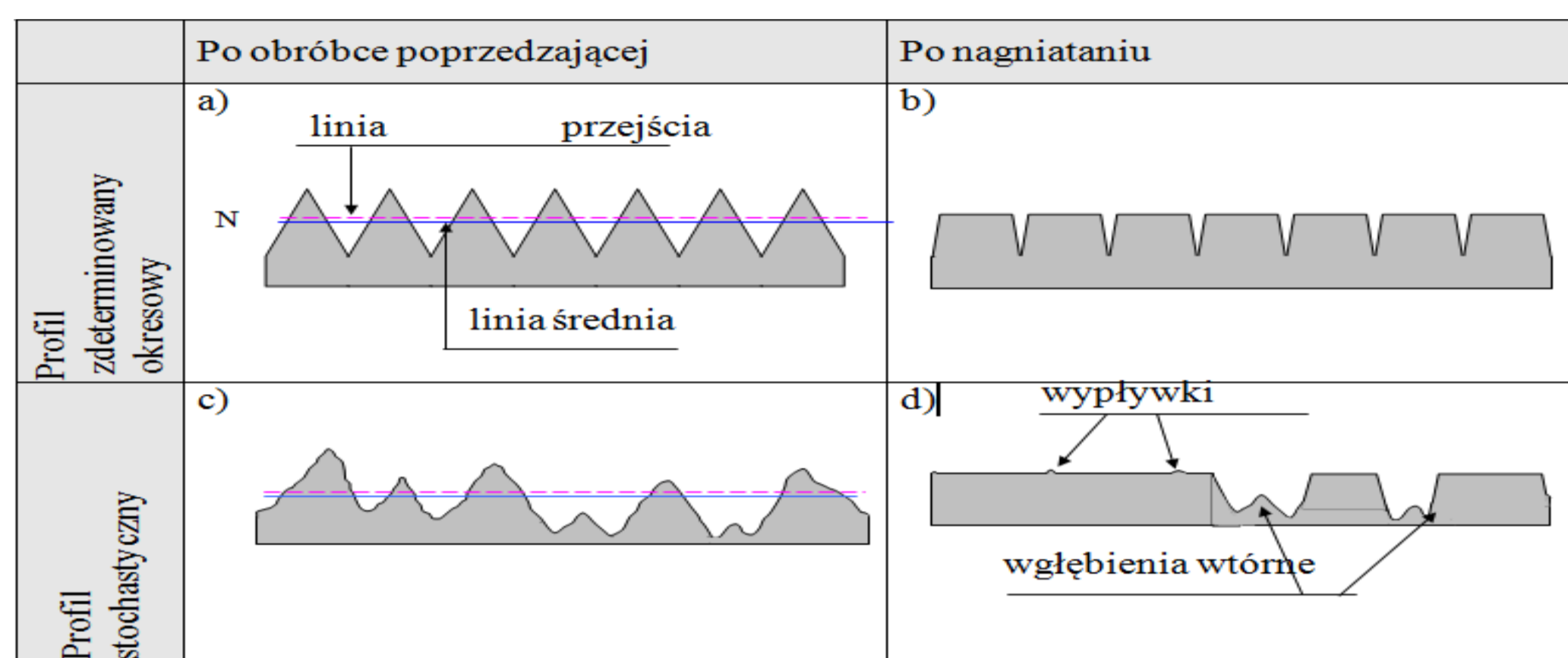
Warstwa wierzchnia od wielu lat jest obiektem badań i eksperymentów ze strony naukowców. Poznanie jej właściwości i charakterystyki jest niezmiernie ważne, ponieważ około 80% uszkodzeń części maszyn zaczyna się na powierzchni przedmiotów lub bezpośrednio pod nią. Dzieje się tak, gdyż podczas pracy i eksploatacji maszyn elementy, z których zostały skonstruowane ulegają zużyciu. Proces ten spowodowany jest oddziaływaniem zbioru wszelkiego rodzaju wymuszeń zewnętrznych (ciepłych, mechanicznych, chemicznych, elektrycznych itp.). Nieodpowiednie właściwości warstwy wierzchniej są przyczyną krótszej żywotności detali jak i zmniejszeniu ich niezawodności. Do najważniejszych właściwości wpływających na trwałość detali należą: umocnienie, naprężenia własne, struktura geometryczna powierzchni, rodzaj i struktura materiału raz wielkość i rozkład wad materiału. Analizując proces technologiczny, w którym nagniatanie stosowane jest jako obróbka wykańczająca jakość wyrobu zależy zarówno od warunków realizacji procesu, jak i od stanu przedmiotu po obróbce poprzedzającej. Spośród trzech profili chropowatości: stochastyczny (rys. 1.c), zdeterminowany okresowy (rys. 1.a) oraz kompozycyjny, najkorzystniejszy w procesie nagniatania jest profil zdeterminowany okresowy, ponieważ stosując go uzyskujemy po operacji nagniataniem również profil regularny (rys. 1.b). Stosowanie tego profilu pozwala na świadome sterowanie procesem nagniatania i otrzymywanie zaplanowanych wyników. W innym przypadku otrzymana warstwa wierzchnia charakteryzuje się dużą anizotropią umocnienia i utwardzenia, powstają wypłytki oraz wgłębienia wtórne. Stosowanie takich metod jak frezowanie, szlifowanie lub toczenie w obróbkach poprzedzających uniemożliwia uzyskanie odpowiednich właściwości warstwy wierzchniej pod nagniataniem. Nie jest możliwe uzyskanie tymi technologiami profilu zdeterminowanego okresowego o określonym zarysie nierówności. Można tego dokonać posługując się metodami obróbki plastycznej. Obróbka ta charakteryzuje się m.in. bardzo małą chropowatością, poprawieniem wytrzymałości zmęczeniowej oraz zwiększeniem odporności na korozję.

**Analiza numeryczna procesu nagniatania
gładkościowo-umacniającego:**

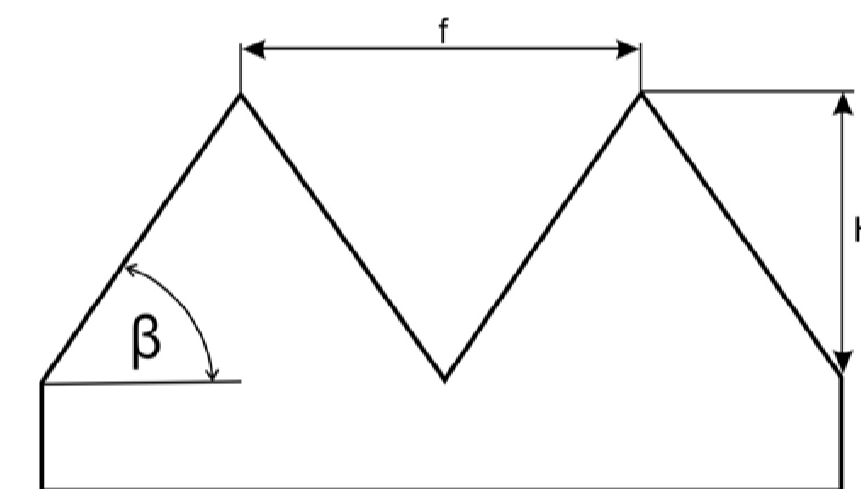
W przeprowadzonej analizie przyjęto przestrzenny stan naprężeń i płaski stan odkształceń. Materiał nagniatany zamodelowany został jako sprężysto/lepkoplastyczny, a narzędzie jako ciało idealnie sztywne. Symulację opracowano z zastosowaniem całkowania jawnego (metoda explicit). Do dyskretyzacji narzędzia oraz przedmiotu nagniatanego użyto elementu typu PLANE 162. Rozpatrywany zarys nierówności (rys. 2.) miał profil zdeterminowany okresowy trójkątny, o kącie wierzchołkowym 2α zmieniającym się w przedziale od 140° do 150° oraz odstępem między wierzchołkami równym $f=1\text{mm}$. Po przeanalizowaniu otrzymanych wyników zaproponowana została zmiana profilu chropowatości. Dodane zostało zaokrąglenie dna nierówności o promieniu $r=0.3\text{mm}$ (rys. 3.).

Wyniki analizy numerycznej:

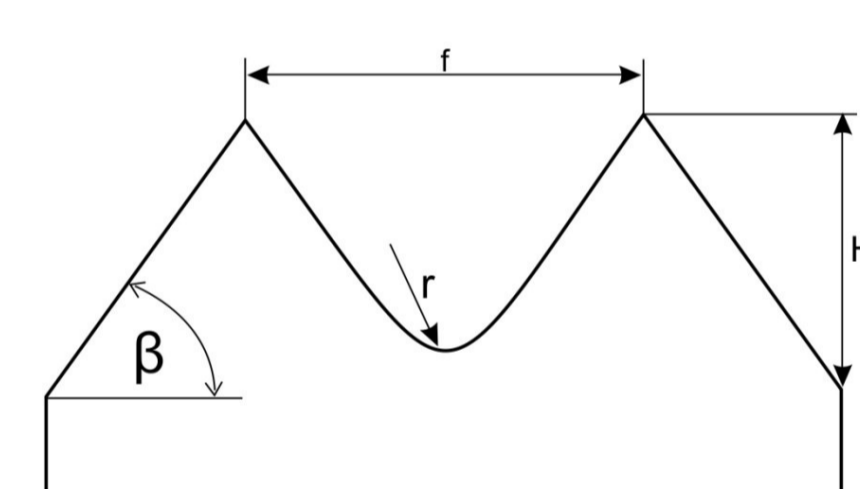
Analiza numeryczna procesu nagniatania gładkościowo - umacniającego przeprowadzona została dla kątów wynoszących 13° , 15° , 17° i 20° . Profil użytym w symulacji był zdeterminowany okresowy o zarysie trójkątnym. Skok pomiędzy wierzchołkami nierówności był stały. Zmienną wielkością była wysokość H zależna od rozpatrywanego kąta. Poniżej przedstawiono mapy intensywności naprężeń dla kąta $\beta = 13^\circ$ przed wprowadzeniem zmian w profilu nierówności oraz po zaokrągleniu dna nierówności (rys. 4. i rys. 5.). Po przeanalizowaniu wyników zauważyć można, że istnieje zależność pomiędzy jakością wygładzenia powierzchni otrzymanej, a kątem przy podstawie trójkąta. Stosunkowo najlepsze wygładzenie powierzchni uzyskano dla kąta β wynoszącego 13° . Głębokość wrębu wyniosła w tego przypadku $0,016\text{mm}$. Po modyfikacji profilu chropowatości głębokość wrębu dla tego samego kąta zmniejszyła się niemal o połowę i wynosiła $0,0085\text{mm}$. Szczegółowe wyniki przedstawione zostały w poniższych tabelach.

Rys. 1. Przykładowe profile chropowatości po obróbce poprzedzającej i po nagniataniu

Rys. 2. Profil chropowatości użyty w symulacji

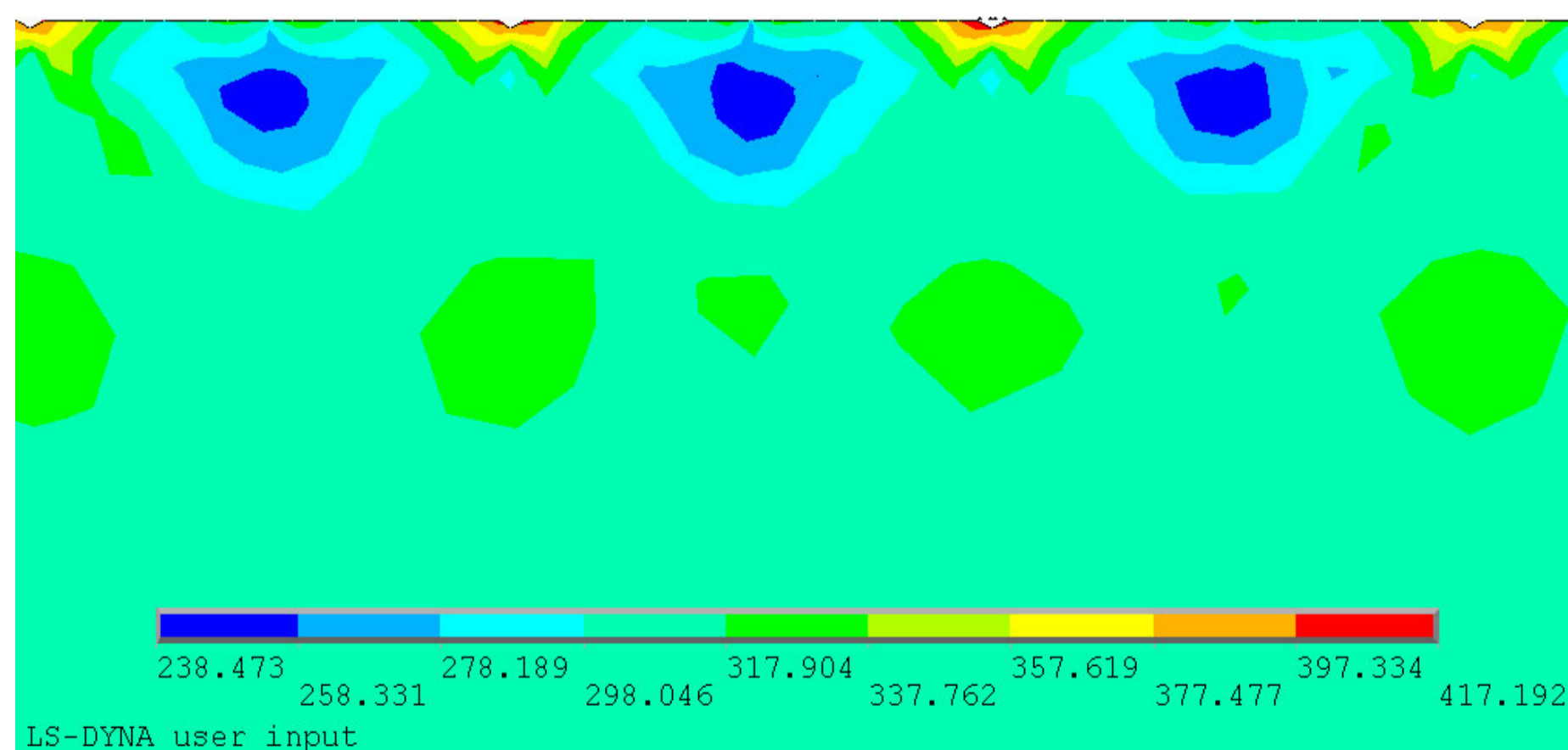
Rys. 3. Profil chropowatości użyty w symulacji z zaokrągleniem dna wrębu

Tab. 1. Wartości wgłębienia h_1 dla profilu bez zaokrąglenia dna wrębu

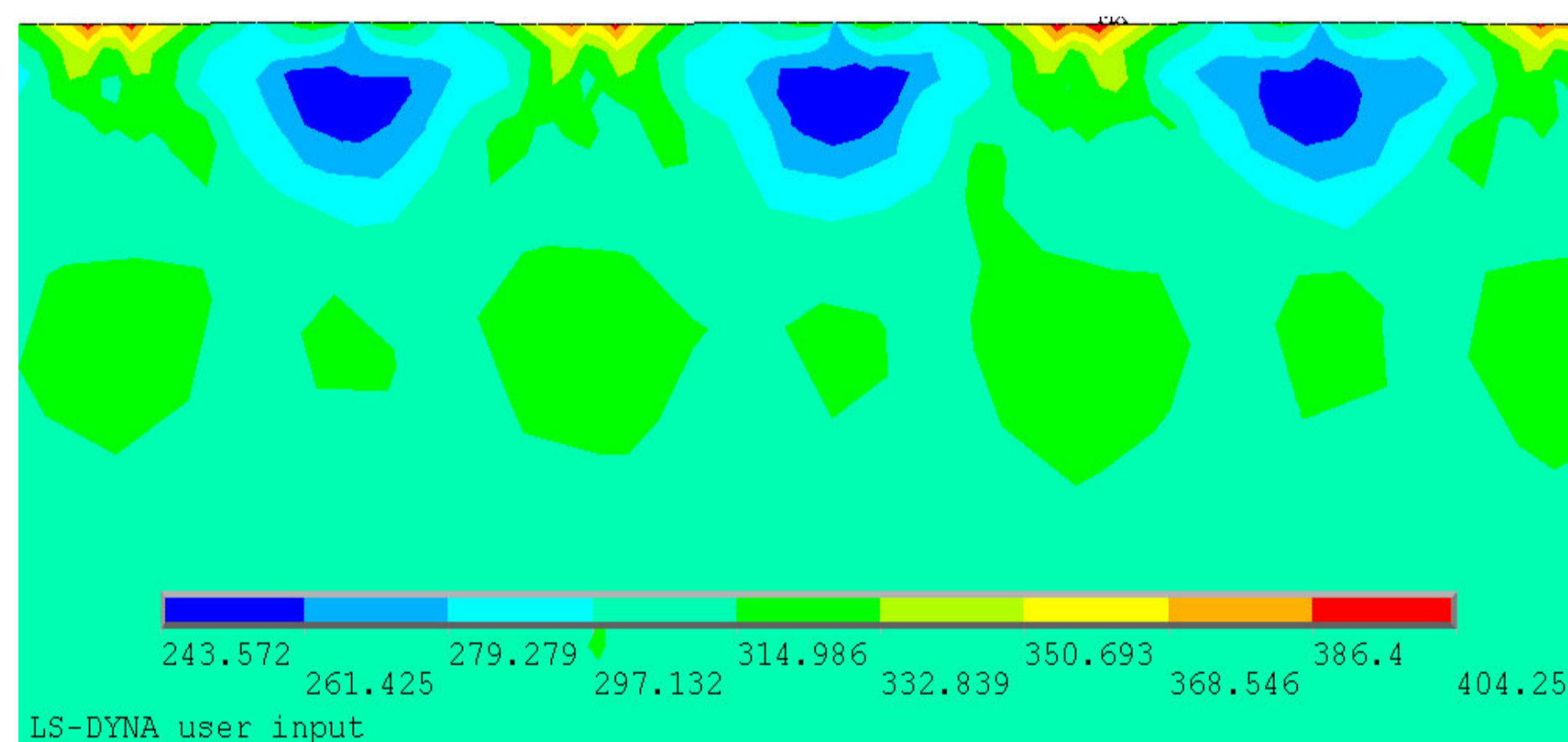
Wartości kąta β [°]	13	15	17	20
wartość h_1 [mm]	0,0167	0,0228	0,0343	0,0561

Tab. 2. Wartości wgłębienia h_2 dla profilu z zaokrągleniem dna wrębu

Wartości kąta β [°]	13	15	17	20
wartość h_2 [mm]	0,0085	0,0114	0,0231	0,0346

Rys. 4. Intensywność naprężeń dla kąta $= 13^\circ$ bez zaokrąglenia dna nierówności

Rys. 5. Intensywność naprężeń dla kąta $= 13^\circ$ z zaokrągleniem dna nierówności

Wnioski:

Przeprowadzone zmiany kształtu profilu chropowatości wpłynęły na otrzymane wyniki. Dla kąta wynoszącego 13° uzyskano najlepszą jakość powierzchni. Wartość naprężeń powstałych w badanym materiale wzrasta razem ze zwiększającym się kątem. W przeciwieństwie do przedmiotu kształtowanego przy użyciu toczenia lub frezowania są to naprężenia ściskające. Wpływają one korzystnie na niezawodność wyrobu poprawiając jego wytrzymałość zmęczeniową. Odkształcenia plastyczne wystąpiły jedynie w strefie warstwy wierzchniej, co pozwala na uzyskanie przedmiotu twardego i odpornego na ścieranie, jednocześnie posiadającego niezmienną właściwość rdzenia materiału. Ich wartości maksymalne rosły wraz ze zwiększaniem się kąta β . Otrzymany w ten sposób wyrób będzie bardziej odporny na pęknięcie. W przeprowadzonych badaniach nie uwzględniono występowania zjawiska płynięcia materiału w kierunku obwodowym. Zmusza to do przeprowadzenia bardziej złożonej i dokładniejszej symulacji w 3D oraz do zweryfikowania otrzymanych wyników na drodze eksperymentalnej.